

Selles lehes:

Antsla kevadpidu oli rahvarikas ja päikseküllane

lk 2

Avatud talude päev

lk 3

Loome ise oma Tsooru kultuuritee

Tantsuselts Pärliline lõpetas hooaja

lk 4

Tsoorust pärit baltisaksa nooruk Vabadussõjas

lk 5

Tsooru ujumiskoht valmis viie päevaga

Eesti kõrgeim pärn kasvab Tsoorus

lk 6

Turismireis Norra kuningriiki

lk 7

Antsla valla ujumiskohad

lk 8

Suvi! Selline Eestimaa suvi nagu alati, peoga kuumust, peoga vihma, mõni hommik suisa külm, aga õnneks mitte nii külm, et kurkidel kasvu kinni ehmataks. Nii jääb aega ja võimalust aiaaamal toimetada, kuid ka peol käia või reise ette võtta.

Kuigi taluelu on suviti pingeline, leiavad tegusad inimesed ikka aega, et ka maailma uudistada. Üks tore näide on Võrumaa Talupidajate Liidu tegevjuht Marika Parv, kes on alates 2009. aastast korraldanud üle 40 (õppe)reisi. Kõneleme tänavusest Norra-sõidust: ühised bussireiseid pole mitte ainult põnevad, aga liidavad ka inimesi üheks tervikuks. Kiiresti kujunevad välja ülesanded, vastavalt huvidele ja oskustele, kes teeb süüa, kes kirjutab laule, kõik panustavad millegagi ja kõigil on vahva. Täpselt nii, nagu ka meie igapäevaelu toimuda võiks, külas ja vallas.

Kahjuks kipub Antsla valla arendamine jääma ühistegevuslikest võtetest eemale, iga küla justkui toimetab kuidagi omaette, ehkki oleme Mandri-Eesti kõige väiksem vald, siis koostööd napib. Näiteks ujumiskohad: neid meil ju ei napi, mitmed on suisa kordagi tehtud, kuid peamiselt üksikute algatuste raamides, ilma selge ühise ilmema või vallapoolse korralduseta, et kõigi järvede ääres oleksid sarnased võimalused.

Või siis näiteks kultuuritee. Au ja kiitus Urvaste-kandi aktivistidele ja sealsele kogukonnakeskusele, kuid kui vald plaanib kultuuritee, mis läheb Urvastest läbi Antsla Kaikale, mille eesmärk on ühendada Kanepi Antslaga, jättes Tsooru sootuks unarusse, siis on kuri karjas. Tsoorus on mitmeid olulisi kultuuriobjekte, näiteks Roosiku koolimaja, kus õppis Roosiku mõisa üles kasvanud Juhan Jaik, mõisapark (mis vajaks samuti hädasti korrastamist), meil on veel viimane aeg päästa arhitektuuripärlina tuntud endine Tsooru kolhoosi kontorihoone. Lisaks ei tohi unustada üldist „Võrumaa“ turismi. Rõuge oma kuulsate järvede ja ööbikuoruga toob paljusid Võrumaale, meie vallale on ainult oluline just Rõugega turismi osas koostööd teha – ning Tsooru on meie värv sinna poole.

Õnneks ei hävitanud covidiaegne paus meie aktiivset kultuuri, võib-olla isegi vastupidi, selle aasta peod on erilise hooga käima läinud: peeti nii kevadkontserti kui Antsla laste ja noorte laulu- ja tantsupidu, mõlemat juba 29. korda, taas-toimuv Hauka laat andis esimese maigu juba kevade lõpus peetud peoga. Vahvat koostegemist jätkub suvesse küll ja veel! Kahju on ainult sellest, et tänavusel avatud talude päeval ükski meiekandi inimene oma talu külalastajatele ei avanud, ei tasu unustada, et talukultuur on Võrumaa põline osa. Külaleht pidi seekord teiste Lõuna-Eesti paikades ringi käima: näidati köögivilja ja püskite kasvatamist, arutati kuidas noor põlvkond läheb piimakarja pidamiselt üle turismitalu rahamisele, uudistasime mett, mida müüakse üle kogu vabariigi... Ja kohtusime paljude Antsla inimestega, kes olid kah samasugusel uudisretkel. Külaleht kutsub kõiki Antsla valla talusid tuleval aastal sellises algatuses osalema: näitame ühiselt kui tublid, oskajad ja teadmishimulised me oleme ning meelitame oma kaubale ostjaid ning siiakanti puhkajaid juurde!

Suve algus tähendas üheksale Antsla Gümnaasiumi noorele aga iseseisvasse ellu astumise algust. Tänavune lend oli küll gümnaasiumi lõpuklassidest väiksem, elanud läbi koroonaaegsed piirangud, kuid mitte sugugi vähem tublim, uudishimulik ja valmim oma teadmisi elus rakendama ja uusi juurdegi omandama. Muusikast veterinaariani, kõigele mõeldakse – kuid samas teadmine, kui palju on maailmas võimalusi, lubab üheksal lõpetajal veel mitte eluplaane lõplikult kinni lüüa. Proovige ja katsetage, leidke endast parim, muutke maailma, aga ärge kodukanti unustage, soovib Külaleht! Rõõmu pakub ka see, et tänava võeti gümnaasiumisse vastu juba 30 inimest ja seda isegi konkursiga, soovijaid oli enam kui kohti. Tegelikult, muidugi, oleks hea, kui igaüks kellel on motivatsiooni saaks võimaluse ennast siiski gümnaasiumiõpingutes proovile panna, kuid see nõuab riigipoolse rahastuse suurendamist. Loodame, et Eestimaa jätkub soovi tagada igale inimesele nii hea haridus, kui tema võimed vähegi lubavad, sest just nii tagame meie keele ja kultuuri säilimise, just nii tagame igaühele võimaluse oma käe järgi omaenda õnne leida.

Antsla gümnaasiumi abiturientid klassijuhataja tunnis. Vasakult Signor Kukkk, Kertty Keerov, Tristan Tõniste, Sanna Sööt ja Maarja Liba. Pilt on tehtud 14. juunil 2022. Foto: Kalle Nurk

Antsla gümnaasiumi lõpetas üheksa abiturienti

Kalle Nurk

17. juunil lõpetas Antsla gümnaasiumi järjekordne lend noori. Mõned päevad enne lõpupäeva kutsus klassijuhataja Aive Trummal oma lapsed viimast korda kokku. Aivele jääb oma klassist mälestus kui ühest väikesest perekonnast, kus oldi sõbralikud, üksteisest hoolivad ja kokkuhoidvad. Nende gümnaasiumiaeg oli varsemate lõpetajatega võrreldes tunduvalt erinev. 10. klassis puututi kokku koroonaga, mistõttu tuli palju kodus viibida. Järgmisel aastal pisteti rinda distantsõppega. Lõpuklassis küll lubati koolis käia, kuid iga väiksemgi kõha või palavik sundis koju jääma. Põhjuseks koroonaga kartus ja kaasõpilaste nakatamise võimalus. See omakorda tings palju puudumisi. Noored polnud veel iseseisvasse ellu astunudki, kui pidid sellega karastuma. Nii ongi nad saanud viimasel kolmel aastal koolipingis vähem olla kui eelmised lõpetajad. Rohkem on aga pidanud tege- ma iseseisvat tööd.

Sel kokkusaamise päeval

sai tehtud ka väike tagasisaade möödunud. Tänapäeval enamik lastest saab emast-isast esimese lahusoleku ristised lasteaiast. Nii on kulgenud see algus ka kõigil kohalolnuil. Erinevalt Sandrast, kes käis Kuldre lasteaias, on kõigil oma mälestused Lusti lasteaiast. Sanna ja Kertty olid koguni ühes rühmas. Sanna mäletab, et Kerttyga saavutas ta klapi alles algklassis. Aasta aastalt kasvas nende klassi ühtesulandumine.

Tähtis osa nende koolielus on esimesel õpetajal ja klassijuhatajal. Anett on õnnelik, et just Tiina Kübarsepp nendega esimesel kolmel aastal tegeles. Tiinat iseloomustavad nad sõbraliku- ja rõõmsameelsena. Ka Sandra tunnetas samuti Kuldre oma esimest õpetajat pigem sõbrana kui õpetajana. Kuldre põhikoolist tuli ta Antslasse 10. klassi edasi õppima ainukesena. Vaiksest rahulikust keskkonnast suuremasse kooli ületulek vajas harjumist. Kodutunde koolis saavutas ta alles õppeaasta lõpuks.

Pärast kolmanda klassi lõpetamist tuli nende elus muu-

tus. Saadi uus klassijuhataja ja tunnid hakkasid olema erinevates klassiruumides. Liikudes ühest klassist teise oli isegi huvitavam. Kokku puututi nüüd rohkem suure kooliperega ja teiste õpetajatega. Viimastel aastatel on toimunud justkui tagasipööre. Aastad on neid nii sidunud, et isegi vahetund ei lahutanud neid. Liikumise asemel jääd vahetunni ajaks edasi oma klassi. Vahetund möödus omavahel suheldes või siis nutitelefonis TikToki sirvides. Sanna selgitab, et paljud on sellest veebilehest sõltuvuses. Miks, ei teagi. Hakkad lihtsalt vaatama, sirvid edasi ja jäädki vaatama. Siiski oskavad nad interneti kasutada ka enda harimiseks. On ju viimased aastad internet saanud üheks õppimisvahendiks. Nad tunnistavad, et kui pidid koroonapiirangute tõttu koolist koju jääma, tundsid algul rõõmu. Sai siis hommikuti kauem voodis mõnuleda ja rohkem pühendada sellele, mida endale meeldis teha. See oli aga kõik petlik. Peagi võttis maad igatsus klassikaaste järele, kaduma kipus motivatsioon ja õppimisel-

gi ilma otsekontaktiga hakkasid lüngad tulema.

Veel mõned päevad ja ongi lõpuaktus! Nad tunnetavad, et see päev on nii rõõmu- kui ka kurvastuse päev. Enam ei saa iga päev näha klassikaaslast. Sisemuses on tunne, et ei olda veel valmis täiesti iseseisvaks sammuks. On küll ootusärevus, aga natuke ka mure. Ikkagi suur samm edasi elu tundmatusse. Paljudel neist on edasine tee hägune ja lahtine. Teadmata on veel lõpuksamite tulemused ja seegi, kuhu uude kooli ikkagi sisse saab. Nii jäädaksegi oma tulevikuplaanides napsõnaliseks. Ainult Sanna ja Maarja julgevad selle välja käia. Sanna on kiindunud muusikasse ja selle tegemisse. Nii on tema kindel otsus jätkata õpinguid Viljandi Kultuuriakadeemias. Maarja kinnisidee õppida veterinaariat sai alguse paar aastat tagasi, kui ühel pühapäeval päeval vajas nende hobune arstiabi ja loomaarsti polnud kusa- gilt võtta. Tol korral tundis ta looma vaevuste juures ennast nii abituna.

(Järgneb 2. lk)

Antsla gümnaasiumi lõpetas üheksa abiturienti

(Algus 1. lk)

Peab tunnustama, et noortega vesteldes mõistsin, et enamik tänapäeva noori saab elada siiski õnnelikult ja muretuult. Vähe on nad filosofeerinud elu üle ja neil pole veel välja kujundanud kaugemat eluplaani.

Üheks suuremaks elumõtte raputuseks nende elus võib lugeda Ukrainas alanud sõda. Sanna räägib, et kui ta õhtustes uudistes kuuleb süütute inimeste hukkamisest, siis sealne elu reaalsus on jõudnud juba tema unenägudesse, kus ta on juba ka ise sõjakeerises. See kõik hirmutab ja paneb rohkem tulevikule mõtlema.

Aeg läheb edasi ja seda tagasi keerata ei saa. Reedel sulguvad nende järel Antsla gümnaasiumi ukseid. Midagi jäetakse endast kooliseinte vahele ja midagi võetakse kaasa. Sannal on hea meel, et ta on saanud mitmelgi korral kooli esindada ja oma hobi muusika vastu kooliski rakedada. Maarjat aga mäletatakse kui vahetusõpilast Saksamaal. Kooli, kus Maarja vahetusõpilasena oli, ei saa meie omaga

võrrelda.

Antsla gümnaasiumis oli tase tunduvalt kõrgem, õpikeskkond kaasaegsem. Ellu kaasa aga võetakse mälestused õpetajatest, kes kõik olid omamoodi toredad. Kedagi ei soovitud teisest rohkem esile tõsta, välja arvatud oma klassijuhatajat Aive Trummalit ning sõbralikku ja autoriteetset kooli direktorit Katrin Martinfeldi.

Täna on 12. klassi lõpetajad Elisabeth Geier, Kertty Keerov, Kristo Antti Kits, Signor Kuk, Maarja Liba, Anett Ruven, Sanna Sööt, Tristan Tõniste ja Sandra Veskus on nüüdseks kirjutatud Antsla gümnaasiumi ajalukku 74. lennuna, neist Anett Ruven kui kuldmedalist. Nad on teinud ajalugu ka sellega, et on olnud gümnaasiumi lõpuklaasidest väiksema arvulise.

Ees ootab uus õppeaasta. Antsla gümnaasium on teinud suuri edusamme ning tänava avaldas soovi siinse kooli 10. klassis õpilasi jätkata 40 õpilast. Kuna vastu oli kavandatud võtta 30, viidi läbi ka vestlusring. Katrin Martinfeldi sõnade kohaselt, kes

Antsla gümnaasiumi direktor Katrin Martinfeld 12. klassile lõpukõnet pidamas. Foto: Liivia Rebane

need 30 õnnelikku on, saab kindlalt öelda 1. septembril. Paljud esitasid avalduse mit-

messe kooli. Viimati ületas Antsla gümnaasiumi lõpetajate arv kolmekümne piiri

2014. aastal (37). Pärast seda on lõpetajate arv aastatega järjest langusjärgus kuni tä-

navuse üheksa lõpetajani. Abiturientidega vestles 14. juunil Kalle Nurk

Antsla kevadpidu oli rahvarikas ja päikeseküllane

Kalle Nurk

Tänavu tõmbus koroonaaeg eelmiste aastatega võrreldes tunduvalt varem tagasi, mis võimaldas tantsijatel-lauljatel teha kevadkontsertideks. Inimesed janunesid pidustuste järele ja piirangutevaba kevad võimaldas seda. Pärast paari aastast pausi toimus Antsla laululaval taas kevadkontsert.

Liivia Rebane rääkis, et tänavune kevadkontsert oli juba 29. kord. Kaks esinemisvaba aastat on jõudnud lapsed veidi võõrutada lavast. Pika traditsiooniga gümnaasiumi poolt korraldatav kontsert ei vaja enam suuri ettevalmistusi. Tuleb lihtsalt alustada õigeaegselt ja selleks piisab ühest kuust. Liivia on laulu-tantsupeo korraldamisega seotud olnud kõik need aastad. Nii teab ta öelda, et idee autoriks oli toona kooli direktor Heinar Kool. Algul esinesid ainult Antsla gümnaasiumi kollektiivid. Hiljem kaasati ka piirkondlikke koole – Kuldre, Lepistu. Peo lavastajad on olnud ikka oma koolipere liikmed. Ainul paaril korral on kasutatud teenust väljastpoolt, siis on abiks olnud Leili Väisa ja Zoja Mellov. Tantsitud ja lauldud on ikka Antsla pargis vabaõhulaval. Ainult üks kord on pidu vihma tõttu toimunud gümnaasiumi suures saalis ja teisel korral jäi ära peo lõpuosa. Iga kord on kevadkontserdil ka kindel teema, mis kajastub repertuaaris. Kõige enam on Liiviale meelde jäänud kevadpidu

Marelle.

„Vana sann”. Ja seda eriti just seetõttu, et siis kingiti kollektiivide juhtidele lillede asemel saunavihad.

Tänavu, 6. juuni toimunud Antsla laste ja noorte 29. laulu- ja tantsupeol „Maailm täis on värve” esinesid Lusti ja Kuldre lasteaiaga lapsed, Kuldre, Osula, Urvaste ja Antsla kooli kollektiivid, lisaks Tantsuselts Pärliine ja Anni-Manni Mängumaa lapsed ja noored. Ilus päikesepaisteline ilm meelitas kohale palju publikut.

Nii näiteks tuli Marelle vaatama oma üheksa-aastase lapse esinemist, kes tantsib Kuldre rühmas. Ise on ta tantsinud kooli ajal, kuid suurel peol pole osalenud. Küll on aga tema suured lapsed saanud tunda Tallinna tantsupeo hõngu. Üks lastest isegi kahel korral.

Heli.

Heli on Kuldre kooli kaheksanda klassi klassijuhataja. Tema tuli kohale oma klassile moraalseks toeks. Nimelt olid Kuldre 8. klassi õpilased püsti löönud oma varjualuse ja pakused suupisteid. Saadud raha

Kuldre kooli 8. klassi õpilased Neleli ja Henry.

läheb klassi kassasse järgmise aasta lõpuekskursiooni tarbeks. Henry ei osanud öelda, kuhu tahetakse minna, see selgub alles järgmisel aastal. Heli ise lööb juba 15 aastat kaasa Urvaste segaansambli ja on esinenud ka Tallinnas laulukaare all. Tal on hea meel, et pärast kooroonaaegset pausi saab jälle koos käia. Temale on kõik peod olnud toredad.

Alo on pingil koha sisse võtnud, et kaasa elada abikaasale ja tütrele. Mõlemad on sel päeval publikule laulmas. Ise on Alo kunagi tantsinud Lepistu koolis rahvatantsu, kuid ei mäleta neist aegadest suurt midagi, oma pere ja laste tegevused tulevad peale.

Rahvatantsu pisikusse nakatanud Rait ja Triinu peavad sel päeval istuma mäenõlval ja vaatama laval toimuvat. Täna on laste ja noorte pidu, vane-

matel lavale asja pole. Kui Triinu pidi pere juurdekasvu tõttu Sangaste segarühma Kõvvera Kõdara tantsuringist kõrvale jääma, siis Rait on seal tantsinud juba 16 aastat. Käinud on ta paar korda Tallinna tantsupeolgi, rääkimata maakond-

likest pidudest. Valgamaa on traditsiooniks igal aastal oma laulu ja tantsupidu pidada. Nüüd on suvel toimunud pidu üle viidud talvisesse aega. Täna on nad tulnud kaasa elama pojale, kes tantsib Kuldre rühmas.

Berta ja Alo.

Rait ja Triinu.

Avatud talude päev pani ratastel liikuma nii linna- kui ka maainimesed

Kalle Nurk

23. juuli oli ilus päikesepaisteline päev, see lausa tõukas kodunt välja. Otsustasin tutvust teha kaheksa aastat tagasi alguse saanud avatud talude päevaga. Sellel nädalavahetusel oli üle 300 talu valmis külaliste vastuvõtuks. Kuna Antsla vallas ükski talu ennast välja polnud pakkunud, tuli suunduda kaugemale.

Esimeseks valikuks sai **Rahula talu Keeni kandis**. Mõõda pikka kitsast looklevat metsateed sõites meenus hiljutine reis Norra mägedesse. Siin polnud küll järske nõlvakuid, kuid kaks autot kõrvuti sõitma ei mahtunud. Rahula talu paistis olevat kuum koht, sest mitmelgi korral ilmus ootamatult kurvi tagant välja auto. Kokkupõrke vältimiseks pidi tõmbama auto hästi teeservale ja laskma vastutulija mööda.

Rahula talu väärub oma nime juba ainult üksikuna sügaval metsas olemise poolest. Tegelikult käib siin iga päev vilgas askeldamine. Peremees Helevi ülesandeks oli sel päeval autode parkimine. Kohe oli kohal ka rõõmsameelne perenaine Helju Kõiv (neiu Väits), kes on sünni poolt tsoorulane. Helju sündis Viirapalu külas, esimesse klassi läks Tsooru algkooli. Kui vanemad Pulsti külla (Kikkaoja) kolisid, jätkas ta õpinguid Lepistu 8. klassilise kooli teises klassis. 1974. aastal lõputunnistus käes, suundus Helju õppima Tallinna kooperatiivkooli, lõpetas selle kaubanduserialal ja töötas kondiitrina Antslas. Alates 1980. aasta kevadest elab ta Keenis. Helju räägib, et Rahula talu ostis ta 2006. aastal. Koht oli lepavõsas ja taluhooned varemetes. Järgmisel aastal läks ta õppima Rāpinasse, paar aastat hiljem läbis veel kolmekuuse ettevõtluskoolituse ja 24. aprillil 2009 registreeris ta end FIE-na äriregistris.

Rahula aiandustalu tutvustab ennast Lõuna-Eestis tegutseva pereettevõtte, kus peamiselt tegeletakse püsikute ja köögivilja kasvatamisega ning nende müügi.

Heljule on taimed kogu aeg huvi pakkunud. Tal on natuke

kahju, et alguses vale elukutses valis. Rahula talu ostes oli algul ehmatus suur. Eks see võis olla midagi sarnast nagu A. H. Tammsaare romaanis Krõõda kohtumine Vargamäega. Toeks olid talle metsamehest abikaasa Helev, kes on oma kätega kõik sealsed hooned ehitanud, abiks nende kaks last Kersti ja Kuldar. Koos on ilusti hakkama saanud. Tõsi, igapäevaselt saab arvestada ainult Heleviga. Tütar Kersti töötab pärast ülikooli lõpetamist haridusministeeriumis ja poeg, kes hariduselt geenitehnoloog, Tallinnas pangas. Lapsed tulevad appi, kui kahest kätepaarist väheks jääb. Nii olid nad abiks ka avatud talude päeval, korraldades toitlustamist. Kodus muljeid kirja pannes sain aru, et just selline peabki olema uue eesti maaelu nagu see on Rahula talus. Selle alus on kõrge koolitatus, mille parim näide on taluperenaine Helju ise.

Helju rasket tööd ei põlga ja läheb julgelt igale päevale vastu. Ta leiab, et inimesel peab olema kohustus, mille nimel elada. Kohustus viib elu edasi. Tehtud tööle annavad hinnangu toredad kliendid, keda kevadest sügiseni jagub. Talv on ootusaeg, mida ta kasutab enesekoolituseks ja uute taimesortide otsinguteks. Kõige nõutavam kaup on maitsetaimed. Eksootilisema taimena kasvavad koduaias kannad, mida eestlased on hakanud üha rohkem kasutama haljastuses. Head meelt teeb see, et kliendid on leidnud Rahula talu üles. Ostma tullakse Kuldrest, Antslast, Otepäält. Turgudele ja laatadele jõuab Helju vähe. Suurem osa taimedest ostetakse kodust ära. Nii näiteks müüs ta möödunud aastal 350 amplit ja üle 3000 suvelille. Küll sõidab Helju igal aastal Türi lillelaadale.

Helju on teisel pool Võrumaa piiri elanud üle neljakümne aasta, ometi on säilinud südames koht ka tsoorulaste jaoks. Ta tuleb lapsepõlvekojuni sageli kui võimalik. Kindlasti astub siin läbi ka Tsooru poest, kus töötab klassiõde Hereene. Teise klassiõde Üllega on ta kohtunud Antsla linnas, Üllega on tal külaski käinud. Nii, et iga tsoorulasega kohtumine

Männiku talu algusaega meenutab künka otsa paigutatud lehma kuju, mis on mälestusmärk talu parimalepiimaandjale nimega Pätü. Vastseliinast kohaletulnud pisike preile Aurelia teadis kohe, et tegemist on lehmaga ja lüpsminegi tundus talle tuttav olema.

valmistab talle sügavat rõõmu. Seda ei hoidnud ta tagasi ka meie kohtumise ajal. Eelmisel aastal külastas avatud talude päeval Rahula talu 4800 inimest.

Rahula talust ligikaudu kuue kilomeetri kaugusel asus teine ahtatlev koht, kuhu suuna võtsin. Selleks põikasin läbi suure maantee ääres laiuvast **Männiku talust**. Perenaine Kristel Nami annab lühiülevaate talu tekkest. 1988. aastal trotsis Raul Nami riigi rasket olukorda ja otsustas ikkagi hakata talunikuks. Ta ostis 10 tõulehma, tegi majandiga kaupa tehnikas soetamiseks ja pani aluse piimakarja peretallule, töölisteks ise, abikaasa ja neli last. Lapsed tõusid hommikul kell kuus, et lauta minna, siis kiiruga duši alt läbi ja kooli. Kui talupidamine tagasi tõmbus, kaevas vanaperemees Raul heinamaa asemele suure järve, kuhu tõi sisse karpkala. Nüüdseks on ta manalateele läinud ja majapidamise üle võtnud poeg Lauri. Kuidgi Lauri ja Kristel on praegu seotud Otepääl hotelliga, soovivad nad Männikule rajada turismitalu. Praegu elavad seal kaks sõjapõgenikust perekonda, kes olid toitlustamisel abiks ka avatud talude päeval. Endisi taluaegu meenutab neile künka otsa pandud talu ulakaima ja parima piimanniga lüpsilehma Pätü kuju.

Hobusaare talus tehakse reklaami nii endale kui ka naabritele. Taluõue sissekäigule on paigaldatud suunaviit, kus kõige ülemine osutab Sangaste meele ja paar astet allpool 5,6 km kaugusel asuvalle Rahula aiandustalule. Seega asuvad lähestikku kolm edukat eesti talu.

Osaiühingu Sangaste Mesi juht Rein Männiste (vasakul) demonstreerib, kui mugavaks saab muuta mee vurritamise.

tarad sagedast parandamist. Vaatamata sellele teeb pererahvas koostööd avatud talude päeva raames. Möödunud aastal tutvustas ta siinset elu talupäevade raames ligikaudu 4000 inimesele.

Otepää vallas avatud talude päeval võis külastada ka **osaiühingut Sangaste Mesi**. Nii nagu varem külastatud talude puhul, pidi siingi kohalejõudmiseks sõitma keerulist metsateed. Osaiühing Sangaste Mesi tegutseb 1966. aastal alguse saanud metsamajandi mesilas. Osaiühingu juht Rein Männiste räägib, et tema isa on töötanud siin metskonnas mesinikuna ja meenutab oma lapsepõlvest mesilassülemite tagaajamist ja mee vurritamist. Sellest kõigest sai nii isu täis, et otsustas õppida hoopis autoelektrikuks. Saatuse eest aga ei pääse. Tänavu läheb juba 35. hooaeg mesindusega tegelemisel. Sügisel on kavas talvituma panna ligi 400 mesilasperet. Pered on laiali jaotatud 30 kohta. Abiks on tal veel kolm töölist. Ettevõtlusega on jõutud niikaugemale, et väga palju kasutatakse mehhaniseeritud töövahendeid. Kaup viiakse kahel korral kuus Tallinna, kust see siis kaubandusvõrku laiali läheb. Turgudel ja laatadel neil käimiseks aega ei jätku. Huvi mee vastu on suur. Seda võis tõdeda nii osalejate arvust kui ka esitatud küsimuste põhjal. Möödunud aastal astus avatud talude päeval talust läbi 500 inimest.

Päev oli juba tükk aega teises pooles, kui enne kojujõud-

mist külastasin veel Rebase mõisas asuvat **Vanaema Aeda**. Ka siin oli parkla autosid täis ja õuel jalutamas hulk inimesi. Lisaks oma silmaga vaatamisele tegi Tiia Morfin paaritunnise ekskursiooni. Tiia kasvatab oma kodus põliseid Eesti maarahva talulilli, maitsetaimi, toidutaimi. Ta kogub ja säilitab neid ning lahelt müüb neid ka edasi. Samuti korraldab ta iga kuu taimede kasvatamise õppepäevi. Tiia räägib, et inimesed unustavad taimede kasvatamise tuhinna selle, et neist on võimalik keeta maitseid ja toitavaid sööke. Vanaema Aed laieneb iga aastaga, tõrjudes üha kaugemale rohumaad ja andes ruumi uutele taimesortidele peenras.

Päeva kokkuvõtteks tuleb öelda, et oli tore ja meeldiv ringreis. Meeldiv oli väljaspool Antsla valda kohtuda ka oma valla inimestega. See kinnitab tõsiasja, et ka minu koduvallas on mõtlemaid ja teadmishimulisi inimesi hoolimata sellest, et Antsla vallas ei olnud ühtegi talu, kes oleks avanud oma elamise avatud talude külastuspäeval. Nii kohtasin Rahula talu antslalaste Ustav Allase ja Maiivi Pilliga, sangaste Mee vastu tundis huvi suvetsoorulane ja tuuleveski omanik Tanel Nurk, vanaema Aias tundis end koduselt Kobela külast pärit Kalev Joab koos abikaasa ja lastega. Vanaema Aias oli mul pikem põnev jutuajamine Külli Roosilehe ja Tea Treimuthiga, kes Ähijärvel nähtud karudest pajatasid.

Aitäh kõigile, kes lubasid võõraid oma koduõuele ja meid sõbralikult vastu võtsid.

Silmarõõmu pakkuvatel pildidel tutvustab taluperenaine Helju esimestele külalistele Rahula talu kasvavaid põnevaid taimi.

Fotod: Kalle Nurk

Tiia Morfin osaiühingust Vanaema Aed jagab õpetusi, kuidas taimi kasutada ka toiduks ja mitmesuguste maitsete saamisel.

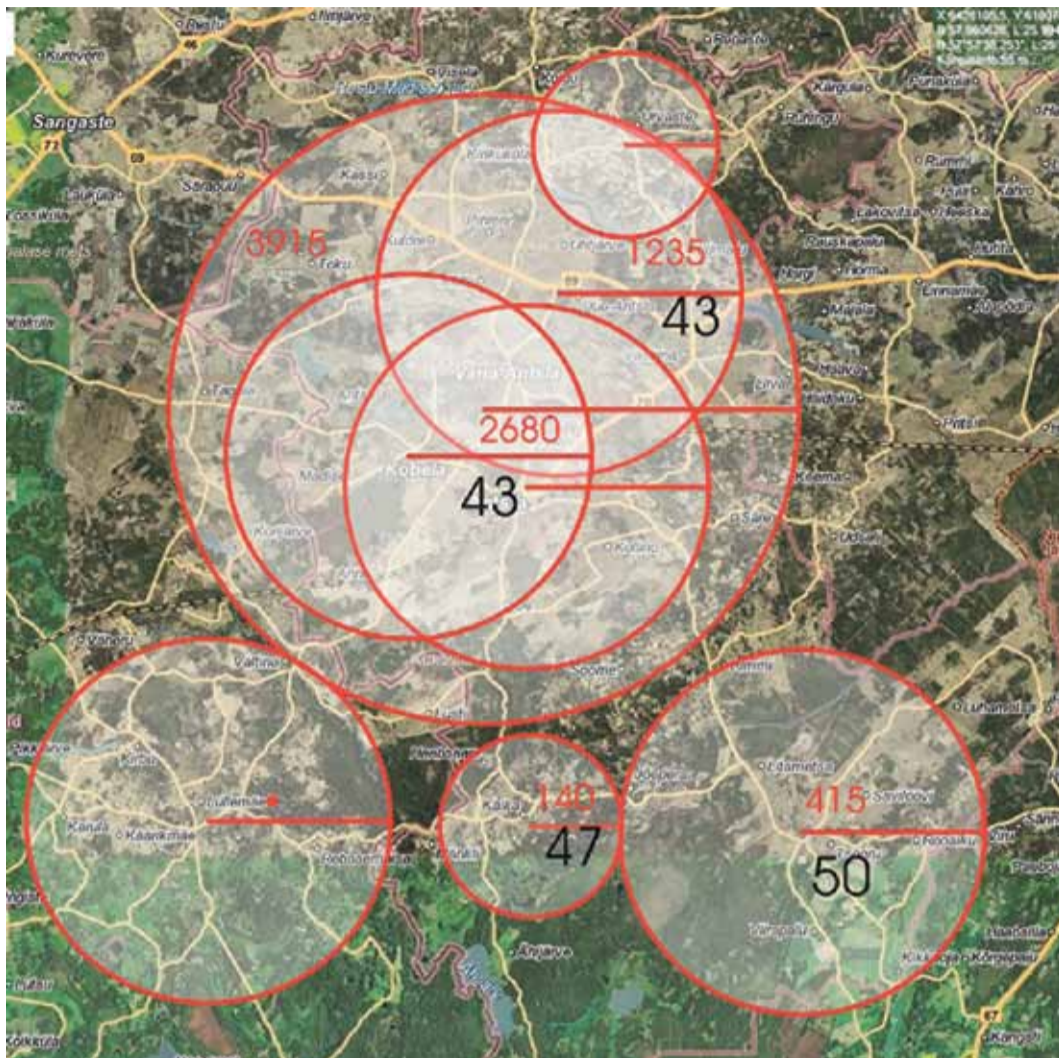
Loome ise oma Tsooru kultuuritee

Kalle Nurk

Antsla valla uues üldplaneeringus on eraldi peatükina välja toodud Kanepi-Antsla-Lüllemäe kultuuritee. Planeeringus on kirjas, et kultuuritee läbib Antsla valla piires Ruhingu, Urvastemõisa (taastatav asustusüksus), Urvaste, Kirikuküla, Uhtjärve, Uue-Antsla, Vana-Antsla, Taberlaane, Kraavi, Oe ja Haabsaare külasid ning Antsla linna. Kultuuritee teeb põikred Pokumaale, Uhtjärve Nõiarriiki, Kaika külla ja Ähijärvele. Kultuuritee eesmärk on ühendada teeäärseid kultuuri- ja loodusväärtusi, sündmusi, kogukondlikke objekte, turismi- ja teenindusettevõteteid ning muid huviobjekte, mis külastajate tähelepanu köidavad. Millegipärast ei kavandata üldplaneeringus kõrvalpõiget Tsooru ja selle ümbrusesse. Justkui siin polekski midagi turistidele pakkuks.

Tõstasin selle küsimuse Tsoorus toimunud üldplaneeringu avalikul arutelul ning sain plaani koostamise komisjonilt vastuse: „Kultuuritee oma olemuselt ei ole üldplaneeringu ülesanne. Vajab eraldi analüüsi kultuuritee kriteeriumitele, sellel teel olevatele objektidele, nende väärtustele ja esile tõstmise vajadustele. Vajadusel koostatakse eraldi teemaplaneering.” Ometi on üldplaneeringusse sisse jäetud Kanepi-Antsla-Lüllemäe kultuuritee.

Mõnikord kuuleb kurtmist, et Kalle Nurk mõtleb ja kirjutab liiga keeruliselt ja raskelt, siis eespool toodud vallavalitsuse komisjoni vastus mi-

Antsla vallavalitsus on piiritletud rahvamajade teeninduspiirkonnad. Nr 43 tähistab 2680 elanikuga Antsla keskust, millesse mahub osaliselt ka ülal väikese ringiga märgistatud Urvaste Seltsimaja kant. Pildi allservas on kaks eraldi asetsevat suuremat ringi, vasakpoolne Valgamaa Lüllemäe ja parempoolne Tsooru (50). Üldplaneering näeb turistidele kultuuriväärtuste kättesaadavamaks tegemise Urvastest läbi Kaika (47) Lüllemäele, jättes Tsooru välja. Number ringi sees näitab teeninduspiirkonna elanike arvu. Kõige suurem ring näitab 10 kilomeetri raadiusega ala Antsla linna ümbruses. Tsooru jääb sellest välja.

nule võtab lausa hinge kinni: osatakse targutades mittemidagi öelda.

Nii jääbki mulje, et vallametnikel puudub soov sügavamalt vaadata tuleviku

ja siduda valla areng üheks tervikuks, kus ka Tsooru kandil oleks oma auväärne koht. Minnakse kergema vastupanu teed, jättes rahva seast tulnud ettepanekud tähelepanuta või

lükates vallavalitsusele ebamugav arutelu lihtsalt määramata ajaks edasi. Seda oli näha ka läinud aasta lõpus korraldatud kohapealsel üldplaneeringu arutelul.

Tsooru rahvamajaja tuli arutelule kohale väga vähe rahvast, üldine huvi oli väike. Ja ega ka vastav vajalik reklaam arutelule tulla polnud aktiivne. Seetõttu jäigi mulje, et Kalle Nurk on asjast väga huvitatud ja segab kaarte, kuid viis minu ettepanekut ja märkust siiski protokolliti. Paistab, et Tsooru kandi sidumine Kanepi-Antsla-Lüllemäe kultuuriteega käib vallavalitsuse ametnikele üle jõu. Üldplaneering aga koostatakse 15 aastaks, seega siis eeloleva 15 aasta jooksul Tsoorus midagi uut ei tule. Õnneks toimuvad kohaliku omavalitsuse valimised iga viie aasta järel, mistõttu loodan, et järgmine Antsla vallavalitsus hoolib rohkem ka Tsooru kultuurielust, vähemalt on heatahtlikum ja toetavam.

Üldplaneeringu komisjoni lühinägelik ja vastuoluline otsus pani mind kultuuritee loomise ideed sügavamalt uurima. Airi Hallik-Konnula ütles, et Urvaste seltsimajas koos istudes koorus idee elustada ennemuistne postitee, mis läbiks Urvaste küla. Kuidas ja mis moodi see peaks välja nägema, jäeti edaspidisteks aruteludeks. Ta peab ebaõnnestunuks mõttealgatus üldplaneeringus sellisel kujul ära märkida. Kuidas ja kelle initsiatiivil selline kultuuritee üldplaneeringusse sisse kirjutati, jääbki segaseks. Komisjoni liige Kalev Joab, kes töötab valla arenguspetsialistina, väitis sellisel kultuuriteel olevat väga pikaajaline ajalootaust. Antsla Kultuurikeskuse juht Kaspar Kurve polnud kultuuritee loomisega ennast üldse kurssi viinud. Kultuurispetsialist Merle Tombak aga väljendas imes-

tust, et Tsooru vaatamisväärsused on kõrvale jäetud. Üldplaneeringuga tihedalt seotud Ester Hommik, kes ka üldplaneeringu komisjoni liige, ütles, et ta kultuuri teemal tema üldse kaasa ei räägi. Samuti jäi kidakeelseks teinigi komisjoni liige. Majandusnõunik Rain Ruusa ütles, et teema oli küll üleväl, aga miks selline otsus tehti, ta ei vastanud. Nüüd tekitab mõte, miks komisjon eelistab oma kultuuritee siduda naabermaakonna Valga vallaga ja jätab kõrvale oma Võru maakonnasise võimaluse siduda see tee näiteks Rõugega. On ju Rõuge palju suurem turismimagnet kui Lüllemäe. Ajalooliselt ja kultuuriliselt on Tsooru seotud Rõugega palju kauem ja rohkem kui Antslaga. Kuulus ju Tsooru sajan-deid Rõuge kihelkonda. Tsooru seosed Antslaga arenesid alles siis, kui ehitati raudtee ja sellel Antsla raudteejaam. Praegune Antsla vald on üldse üks kunstlik ja ebaõnnestunud administratiivne üksus, andes mugavat tööd ja leiba suurele hulga vallaametnikele.

Kuigi üldplaneeringu komisjon oma otsuses väidab, et kultuuritee oma olemuselt pole üldplaneeringu ülesanne, ometi on selle kohta eraldi peatükk avatud. Eelnevast kirjapandust võib järeldada, et Antsla vallaametnikud suhtuvad Tsooru kandi arengusse ükskõikselt. Seisab ju üldplaneeringuski kirjas, et **prioriteediks on Antsla linnast 10 kilomeetri raadiuses toimuv**. Ega midagi: hüljatud tsoorulased peavad ise looma oma turismitee ja kirja panema sellel asuvad kultuuriobjektid ning muud huviväärsused.

Tantsuselts Pärliline võttis hooaja kokku

Kalle Nurk

16. juunil võttis tantsuselts Pärliline oma hooaja kokku kontserdiga „Pärliine pereõhtu tantsud“.

Tantsuselts Pärliline sünniaastaks võib lugeda 1985. aastat, mil septembris asutati uues koosseisus ja uue juhendajaga Antsla sovhoostehnikumi neidude rahvatantsuring, juhendajaks Leili Väisa. Kümme aastat hiljem (1996) asutati nimetatud neidude rühma ja veel viie nii Vana-Antslas kui ka Antslas tegutseva rahvatantsuringi baasil MTÜ Tantsuselts Pärliline. Kuigi Pärliline sihtgrupp on peamiselt tantsimisest huvitatud noored, laiendati 2009. aastal koosseisu täiskasvanute naisrahvatantsurühmaga. Pärliline on oma tegevusega väga tuntud, tuues konkurssidelt koju võidupärgi, valla kultuuriüritusel on Pärliline üks kandvamaid kollektiive. Alates 1990ndate keskpaigast lõpetab Pärliline oma hooaja traditsiooniks saanud kontsertprogramiga.

Tantsukollektiiv „Pärliine Pererühm“ enne lavale minekut. Pildil on Erma Kallase, kes akordionil hoolitseb ansambli muusikalise poole eest, ansambli juht Leili Väisa on pildil vasakul laste keskel. Pilt on tehtud 16. juunil 2022. Foto: Erli Tammet

Nii nagu paljudes teisteski kultuurikollektiivides, on

koroonaga oma jälge jätnud ka Pärlinesse. See on sundinud

mõnesid liikmed loobuma. Juunikuus esinesid 30 tantsijat

Tantsuselts Pärliline Pererühma nime all. Leili Väisa õpe-

tab ikka edasi tantsusamme ja loob ka ise uusi tantsu.

Tsoorust pärit baltisaksa nooruk Vabadussõjas

Peeter Lasting

Baltisakslane Nicolai Klawan (1901-1991) on oma pikast ja seiklusterohkest elust kirjutanud mahuka mälestusteraamatu. Mälestused pani ta kirja 80-aastasena, need hämmastavad deitailirohkuse ja sündmuste ajalise ning ajaloolise täpsusega.

Kui koht seob aegu ja inimesi

Nicolai pärineb Baltimaadel ja Venemaal tegutsenud mõisavalitsejate perekonnast, tema vanemad on mitu põlvkonda olnud mõisavalitsejad. Tema vanaisa Otto Klawan oli Tsooru mõisas ametis, kui ostis esimesena 1867. aastal mõisnikult vabaks kolm talu ja moodustas nendest omaette suurtaalu, mida kohapeal Roosiku külas tuntakse tänini kui Heedo talu. Seal on 1901. aastal sündinud ka mälestuste autor Nicolai Klawan. Siinkirjutaja vanaisa oli Tsooru mõisa viimane valitseja. Ta saatis paruni Saksamaale ja viis läbi maareformi. Minu vanaisa jäi elama valitsejamajja ja moodustas koos mõisa aida ja tallihoonega Puiestiku aiandustalu. Kolhoosikorra ajal maja hävis tulekahjus. Praegu elan suviti vanaisa mõisamaja vundamendile ehitatud väikeses suvemajas, kus hooldan tema 1940. aastal istutatud õunapuid ja väikest osa mõisapargist. Heedo ja Puiestiku talu vahet on neli kilomeetrit.

See oli umbes kümme aastat tagasi, kui kord läksin Tsooru raamatukokku, kui kohtasin seal erutatud välismaa meest, kellega keegi rääkida ei osanud. Tuli välja, et mees on Nicolai Klawan lapselaps, kes oli just tulnud Antsla vallamajast, kus oli vormistanud oma vanaisale kuulunud Heedo talu omanikuks saamise dokumendid. Heedo talu väga suur elumaja oli viimati kuulunud Roosiku külas Lepistu koolimaja juurde, olles tööõpetuse klasside ja poiste internaadi maja. Kuna kool suleti, siis polnud majal rakendust ja vallavalitsus müüs selle meeleldi ammusele omanikule tagasi. Kunagise mõisavalitseja lapselaps tuli rahvamajja, sest tahtis näha selle lava. Ta rääkis, et tema vanaisa Nicolai olevat olnud suur teatrisõber ja mänginud kohalikus rahvamajas harrastusnäitlejate trupis. Kuidagi suutsin talle inglise keeles seletada, et sõjaeelne rahvamaja asus hoopiski mõisa häärberis, mis hävis tulekahjus 1949. aastal. Praegune rahvamaja ja raamatukogu asuvad mõisaegsest sõduhobuste tallist ümberehitatud hoones. Nii et praeguse rah-

Pildil on Heedo talu teeviit, taamal on näha Roosiku sild üle Mustjõe. Foto on tehtud Tsooru poolt Sänna poole liikudes. Enne Heedo talu teeviita pöörab paremale tee Roosiku (Lepistu) koolimaja juurde. Sillast vasakule mööda jõeäärt ülesvoolu oli kunagi Heedo talu maa. Lugeja, pane tähele kui „akuraatselt“ ja kindlalt on teeviit paigaldatud, just nii täpselt nagu see ühele sakslasele on kohane. Kahjuks on nii mõnedki kohalike teeviidad kipakil ja inetud vaadata.

vamaja laval ei saanud tema vanaisa kuidagi esineda, mis muidugi kurvastas õnnelikku välismaa meest. Nii ma saingi Kayga tuttavaks, käisin oma jalgrattasõitudel ka Heedol külas, kus ta suviti elas. Huviga jälgisin, kuidas sakslane uues Eestis oma uut elu ja tööd korraldab. Tal kulus mitu aastat, et suur maja, selle ümbrus ja väike park 50 aasta jooksul sinna kogunenud saastast ja sõnnikust puhtaks teha. Tema uudsest eurokemmergust võiks pikalt rääkida.

Kui ma rääkisin oma uuele saksa sõbrale, et koostan raamatut Vabadussõja sündmustest Tsoorus ja selle ümbruses, teatas Kay, et tema vanaisa Nicolai läks 17-aastase poisina Vabadussõtta, kus võitles Narva rindel Balti rügemendi koosseisus. Aasta hiljem tõi Kay mulle oma vanaisa mälestusteraamatu, kus Vabadussõja sündmuste kõrval on palju juttu ka elust Eestis tsaariajal, Vene revolutsioonidest ja iseseisva Eesti riigi ülesehitamisest pärast Vabadussõja lõppu.

Tundsin Kayga teatud hingelist lähedust, sest nii tema kui ka minu vanaisa oli olnud Tsoorus mõisavalitseja, et me mõlemad tahame võimaluste piires taastada oma vanaisa talu. Kay ja tema pere on aga endaette olemisega, meie edasine suhtlemine piirdus vaid viisakusviisidega. Peale selle märkas, et tema tervis halvenes, millest ta mulle kunagi ei rääkinud. Praegu tean vaid, et ta tahab oma vanaisa Heedo talust teha Saksamaalt tulevate

Esireas vasakult neljas on konstaabel Johannes Mõrd, viies, valasekretär Kalamees. Nicolai Klawan kohal on tärnike.

te loodus- ja matkahuviliste noorte laagrikoha. Viimastest annabki teada vastav teeviit Roosiku külas Mustjõe silla juures.

Kuid Kay vanaisa Nicolai Klawani mälestusteraamat on senini minu käes, mul on Kay suuline luba kasutada seda oma Vabadussõja raamatus. Nii jõuangi läbi pika sissejuhatuse asja juurde ehk baltisaksa nooruki mälestused osalemisest Eesti Vabadussõjas.

Lühidalt mälestusteraamatu sisust

Mälestusteraamatus on 635 lehekülge, need jagunevad sisuliselt kaheks: elu enne ja pärast 1939. aastat. Eestlasest lugejale huvitavam osa – elu enne 1939. aastat – võtab enda alla 458 lehekülge ja sellest omakorda vaid 35 lehekülge on autori viibimisest Vabadussõja lahinguväljadel. Kuna võib juhtuda, et mõni kirjastus soovib neid mälestusi tõlkida ja avaldada, siis mainin vaid lühidalt, millest neis juttu on. Pikemalt käsitlem seda osa Nicolai mälestustest, mis on seotud Vabadussõjaga, minu kodukoha Tsooruga ja minu eluga.

Nooruk Nicolai elas ja õppis Tartus, tema isa aga teenis samal ajal leiba mitmes mõisas üle Eesti. Nende kodumaja Tartus Puiestee tänavas on praegugi alles. Igapäevaelu Vene tsaaririigis, eesti ja baltisaksa koolikorraldus, liiklusolud, Esimese maailmasõja kajastused Tartus, Mustvees ja mitmel pool mõisates – neil teemadel on ka praegu huvi-

tav lugeda. Ülimalt detailselt on kirjeldatud koolielu Tartus, autor on joonistanud toonaste Tartu tänavate skeemi ja koolide asukohad selles. Palju on juttu noorte omavahelistest suhetest, eriti aga sügavast sõprusel mitmest rahvusest noorte vahel, kultuurielust ja õpetajate eluaegsest vaimsest mõjust oma õpilastele. Ka baltisaksa õpilastel oli oma õpetaja Laur!

Huvitav on ka teada, kuidas kulgesid Vene Veebruarirevolutsiooni sündmused Tartu koolides ja tänavatel. Pärast seda, kui bolševikud haarasid vägivaldselt võimu, tekkis baltisakslaste seas õud: oli ju Jaan Anvelt oma manifestis kuulutanud mõisnikud ja pastoriid lindpriideks. 17-aastane Nicolai liitus koos oma venelase sõbraga baltisakslaste omakaitseüksusega ja hakkas Raadi mõisa juures harjutama sõjapüssist laskmist. Balti rügemendi tegevust käsitlevas raamatus on foto, kus lapseohtu noorukid on Raadi mõisa tiigi jääl laskeharjutusel. Nicolai raamatut lugenuna arvan, et üks pildil olijatest võib olla Nicolai.

1918. aasta Saksa okupatsiooni lõpupäevil liitus Nicolai Klawan Eesti Kaitseliidu sarnase baltisaksa organisatsiooniga, mida nad kutsusid „kodumaa-kaitsjate“ üksuseks. Selle Tartu salk alustas sõjateed sama aasta detsembris Aegviidust. Sõdurielu ja lahingusündmuste kirjeldused Pagari, Mäetaguse ja Illuka mõisa juures, Kuremäe kloostri, Vasknarvas ja teisel pool Narva jõge on heaks täienduseks Armand Trei Balti rügemendi raamatu kuivale statistikale. Pagari mõisa all toimunud lahingus roomas Nicolai relv käes lumes, sõber tema kõrval sai haavata. See päev jäi Nicolai meelde, sest sel päeval sai ta 18-aastaseks.

Baltlaste välihaigla asus toona Mäetaguse mõisas. Nicolai Klawan jõudis Narva rindele kaks korda, sest vahelpeal oli ta ravil Tallinnas mingi tervisehäda tõttu. Tervenuna siirdus ta tagasi rindele. Haiguse ajal puutus ta kokku kuulsa arsti, meie sõjaväe peakirurgi Werner Zoega von Mannteuffeliga. Balti rügemendi ülema kolonel Konstantin von Weisbi abikaasa oli meditsiiniõde, viimasega oli nooruke Nicolai kirjavahetuses ka pärast sõja lõppu.

Elu kõige õnnelikumad aastad esimeses Eesti Vabariigis

Vabadussõja lõppedes hakkas Nicolai koos isaga pidama Heedo talu. See oli suurtaalu, kus maad ja metsa ligi 130 hektarit. Talutöödel kasutati palgatööjõudu. Nicolai õppis kiiresti ära eesti keele ja liitus Kaitseliiduga, osales selle õppustel. Temast sai Tsooru kaitseliitlaste parim täpsuslaskur. Huvitav on teada, et lasketiir asus vallamaja taga Tsooru oja ääres heinamaal, praegu on see ala võsastunud. Väga head mälestused olid Nicolail Tallinnast, kui ta koos Tsooru kaitseliitlastega

käis tervitamas Rootsi kuningat ja oli ka auvalves seismas.

Heedo talust kujunes Vabadussõjas käinute kokkusaamise koht, sest Nicolai õde Thekla abiellus kapten Anton Irve adjutandi Aleksander Tilgrega. Külalised viidi alati Mustjõe sillale, kus räägiti, et jõe vesi on nii puhas, et seda võib kohe juua. Jões olnud ka rohkesti õpilastel oli oma õpetaja Laur!

Väga armas oli lugeda, kuidas nooruke sõjamees Nicolai endale naist otsis ja viimaks ka õnnelikku abielusadamasse tüüris. Varsti sündisid lapsed, Heedo talu tunnistati oma majandusnäitajate ja hoolitsetud ümbruse tõttu eeskujulikuks Eesti taluks. Suviti käis talus palju külalisi, mõned isegi välismaalt. Raske uskuda, kuid Heedolt käidi isegi Riias teatris. Kõigepealt sõideti hobusteaga Mõniste raudteejaama, sealt kitsarööparongiga Valka ja sealt laiarööparongiga Riiga, kus elati tuttavate juures ja käidi ooperis. Ilus ja õnnelik elu lõppes 1939. aastal, kui baltisakslased olid sunnitud Eestist lahkuma.

Kaks väga isiklikku seost Nicolai seiklustega

Mälestustes on öeldud, et kooliõpilane Nicolai teadis, et tema vanematel on Võrumaal talu, kuid ta polnud kunagi seal käinud. Kord ühel suvel otsustas ta koos sõbraga selle teekonna ette võtta. Ta ei pane kirja kuupäeva, kuid see selgub ootamatul moel loo lõpus. Rongiga sõideti Antsla jaama, kust vastu õhtut hakati jalgsi Heedo poole astuma. Maad minna oli ligi 20 kilomeetrit. Mälestustes on meeolukas kirjeldus, kuidas läbi sooja juunioo jõuti Tsooru, kust Roosiku külla Heedo talu on veel neli kilomeetrit. Minule on sama teekond mällu ja jälgadesse kinnistunud, sest Antsla – Tsooru teed olen palju kordi jalgsi käinud, Tsoorust Roosikule lausa seitse aastat, sest see oli minu koolitee. Vastu hommikut olid saksa poisid nii väsinud, et palusid teeäärse talu oõmaja, mida neile ka ülilakkelt pakuti. Ärgates ootas neid rikkalik hommikusöök ja naerusuine perenaine, kes näitas neile teeraja, mis viis otse Heedo talu. Noormehed olid pidama jäänud praeguse Heedo talu teeviida juures, kus sada aastat tagasi oli Roosiku kõrts ja vesiveski. Need hooned hävisid 1944. aasta lahingutes, kuid veskitammi koht üle Tsooru oja on praegu selgesti näha.

Mälestustes on kirjas, et oma teekonnal kohtasid noorukid kolme soldatit, kes rääkisid saksa keelt Berliini murrakus. Nüüd saab poiste teekonnale juurde panna ka kuupäeva – nad matkasid 1918. aasta juunis, kui Eestis oli Saksa okupatsioon.

Noor Nicolai oli harrastusnäitleja, ta mängis koos Luhametsa ja Roosiku küla noortega Lepistu koolimajas ettekantavates lavastustes. Täiesti usutav, et ta võis osaleda ka Juhan Jaigi lavastatud tükides. Kuid kooli suures saalis polnud lava. Nicolai kirjutas, et ta ehitas üksi koolile kokkupandava lava: muretses laud ja tegi ise kõik ehitustööd. Ka kogu oma talus elamise mööbli valmistas ta ise.

Kui mina pärast sõda Lepistu koolis õppisin, siis oli see lava alles ja pandi iga aasta närimpeoks kokku. Muul ajal oli see hoiul puukuuris. See võis olla 1952. aasta nääripidu, milleks lapsed õppisid uue näidendi, kus tegelasteks olid kodu- ja metsloomad, mina mängisin mäkra. Selle lava keskel oli üks lahtikäiv osa, kust sai minna lava alla. Selle augu ette oli paigutatud kuuseke. Mina ronisin siis enne eesriide avanemist lava alla ja pidin laval toimuvat kõrvaga jälgima ning õigel ajal välja tulema ja oma teksti ütleva. Mul oli üll tagurpidi pööratud kasukas. Igatahes oli minule kui 11-aastasele poisile see nii põnev sündmus, et on tänini meeles.

Varsti läksid koolis lahti teistlaadi lavastused: pioneerikoosolekud kõikvõimalike punaste tähtpäevade puhul, pidulikud rivistused ja lippudega marsid. Lava hakkas segama, arvatavasti saeti see tükikideks ja põletati kooli suurtes ahjudes.

Veel üks enneolematu kohtumine

Pärast Vabadussõja lõppu hakkas Nicolai koos isaga majandama Heedo suurtaalu. Enne seda oli see 15 aastat olnud rendil Kuusiku-nimelisel mehel. Ja nüüd saan ma lugeja ette tuua veel ühe enneolematu loo sellest, kuidas koht seob aegu ja inimesi.

Samal ajal kui sakslane Kay otsis ja leidis oma vanaisa talu, tegi sama ka enne Vabadussõda Heedo talu majandanud Kaarel Kuusiku lapselaps Kalju Kuusik. 2012. aasta 10. juunil said mehed kokku Heedo talus, kohtumise korraldas kohalik ajalooühiline Kalle Nurk. Tema tehtud on ka foto, millel on üliharulolevad Kay koos abikaasa ja tütreaga ning kauaaegne Põlva rajoonilehe Koit fotograaf Kalju Kuusik, kelle vanaisa oligi Heedo talu rentnik Vabadussõja eel ja ajal. Kuna Klawanid isekeskis kutsusid oma suurtaalu Hedau mõisaks, siis oli mõisat majandanud Kaarel Kuusik sisuliselt mõisavalitseja. Seega kohtuvad fotol kaks meest, kelle vanaisad olid mõisavalitsejad. Need read siin on kirja pannud kolmas mees, kelle vanaisa oli ka mõisavalitseja.

Kalju oli väga rahul, et sai külastada paika, kus möödusid tema vanavanemate kõige töörohkemad ja õnnelikumad aastad. Ta lisas, et rõõm kohtumisest Klawanite järeltulijatega olnud vastastikune.

(Järgneb 6. lk)

Tsooru ujumiskoht valmis kõigest viie päevaga

Kalle Nurk

1. juuli pärastlõunal avaldas Antsla vallavalitsus meedias teate Tsooru järve põhjakaldal ujumiskoha valmimisest: „Täna valmis ujumiskoht ja ranna-ala Tsooru järve põhjapoolsel kaldal. Kuna tegemist on täiesti uue ujumiskohaga ning liiv on veel vajumata ja veetase ajutiselt madalamal kui tavaliselt, siis ujuma minnes olge palun ettevaatlikud – võite vajuda pehme liiva või muda sisse. Eriti palume hoida silma peal lastel ja mitte lubada neid üksi vette. Veetase peaks taastuma kuu aja jooksul. Natuke kannatust ka riietuskabiini, käimla ja vetelpäästestendiga – need lisatakse lähiajal.

Kalapiiuk sup-luskohas on keelatud – kalapiiugil võib vette sattuda lahtisi konkse ja lante, mis võivad suplejaid vigastada.

Suur tänu DAM OÜ-le sup-luskoha rajamise eest!

Ilusat suvenautimist!”

Antsla Vallavalitsus

Lumivalge rannaliiv on muljetavaldav, lühike teeke viib veidi varjulisse kohta, kus praegu on juba ka riietuskabiin. Kaugemal on näha paisjärve ülesvoolu ala, mis on osaliselt soostunud ja väga madala veega. Sügisel on seal ülendavate luikede peatuskoht.

Fotod: Kalle Nurk

Uudis uue sup-luskoha valmimisest levis kiiresti ning on saanud tänaseks tagasisidena paarsada meeldimistunnustust. Kui varasemalt oli kahtlejad, kas ikka on võimalik 15 000 euroga ujumiskoht valmis teha, siis hetkeolukord näitab midagi muud. Osuühing DAM

poolt tehtud tööd läksid vallavalitsusele maksma vaid 12 600 eurot. Eks kulusid lisandub veel lähiajal paigaldatavale riietuskabiinile, käimlale ja vetelpäästestendile. Seega ujumiskoha rajamise lõplik kulu on veel teadmata.

27. juunil sõlmis Antsla

vallavalitsus OÜ DAMiga töövõtulepingu ja juba järgmisel päeval käis kibekiire askeldamine. Ehituskulgu näinud tsoorulane räägib, et järvevesi langes 80 cm paari päevaga. Kuna tööpiirkonnaks oli suhteliselt väike maa-ala, suudeti hästi ettevalmistatud

tööd lõpule viia mõne päeva viiendal päeval töö vastu võtta ja ujumiskoha avatuks kuulutada. Tsoorulaste kauaaegne unistus on lõpuks täitunud. Rannale annab ilmet seegi, et mäekungas on suurest heinast puhas. Trimmerdajad olevat

öelnud, et selline puhas sup-luskoha väljanägemine saab olema igal aastal. See on tore teadmine! Kuigi tänava on suvi eriti kuum ja vähese vih-maga, võtab järves veepinna taastumine aega, siiski on esimesed rannalised juba vees mõnulemas käinud.

Nüüd, mil Tsoorus uus ujumiskoht olemas, saab edasi unistada. Nimelt võiks siin olla ka sillake vette hüppamiseks ja miks ka mitte pingike. Iga väiksemgi meeldiv piasia väljendab suhtumist ja hoolivust rannalisse.

Seoses Tsooru ujumiskohaga on veel üks iselaadi fakt. Kui tavaliselt ollakse harjutud, et ehitusega ja selle juhtimisega tegelevad mehed, siis Antsla vallas on vastupidi. Nimelt on Antsla vallas töö ehitusspetsialistina Ester Hommik ja Tsooru ujumiskoha rajamise eest vastutajaks määratud keskkonnaspetsialist Liana Neeve.

Eesti kõrgeim pärn kasvab Tsooru pargis

Peeter Lasting

Olen võrreldes Uma Lehes mitu korda kirjutanud Tsooru mõisapargi puudest, korra ka Eesti Looduses. Uma Lehe toimetaja Ülle Harju ei lubanud mul Tsooru puud nimetada Eesti kõige kõrgemaks pärnapuuks, sest tema teada olevat Sangaste lossi metsapargis veelgi kõrgem pärn. Ülle saatis mulle abiks ühe noore mehe, kelle kasutada olid moodsad mõõteriistad. Tsooru puu mõõdud said üle kontrollitud. Kuid ma pole kusagil kirjanduses leidnud Sangaste pärna mõõtmeid. Minu viimase mõõtmise järgi peaks Tsooru puu olema Võrumaa ja ka Eesti kõige kõrgem pärn. „Eesti rekordite raamatus“ (2014) on kirjas, et Eesti kõrgeim pärn kasvab Erastvere mõisapargis, selle kõrgus on 35 meetrit. Praegu on Tsooru pärn täisjärgus ja -mõõtmega, ega ta suurt enam kõrgusesse kasva, sest 20 aastaga on vaid 1,7 meetrit juurde tulnud. Vanad puud kasvavad jõud-sasti külgoks, ka tüvi muutub jämedamaks, meie pärnal on tüve ümbermõõt suurenenud lausa 40 cm võrra. Sirget oksteta tüve on ligi 20 meetrit.

Eesti pikim pärn kasvab Tsooru pargis. Pilt on tehtud 22. juulil 2022. Fotod: Kalle Nurk

Tsooru pargilõhmuse mõõtmed (meetrites)

Mõõtmise aasta	Puu kõrgus	T ü v e ü m b e r m õ õ t
1996	33,7	2,52
2016	35,4	2,92

Rekordpuu mõõtmine Nikonil laserkiirega seadme abil oli lausa kähkete, sest puu kasvab avara väljaku ääres. Mõõtmis Antsla metsnik-metsakorraldaja Toomas Jüris. Esimese mõõtmise teodoliidi ja mõõdulindiga tegid maamõõtjad Heiki Toming ja Janno Vään. Meil kulus selleks pool päeva, seda muidugi koos kohvijoomise ja nurkade arvutamise. See oli igati meeldiv tegevus, mida siiani mäletan. Kuid Jürise Toomas pani kohe autole hääled sisse ja kadunud ta oligi. Ma oleksin tahtnud veidi juttu ajada, võib-olla isegi kohvi juua. Kuid kes tahab tänapäeval pensionärist vanamehe seltsis olla? Samas ei saa imestamata jätta, kui kiireks on läinud meie elu ja kui peeni tehnilisi vahendeid on meil igapäevaelus kasutada, telefonidest rääkimata. Kui seista pargi sillal seljaga asfalttee poole, siis vasakul ees ongi Tsooru, Võrumaa ja Eesti kõrgeim pärn, läbi pargipuude paistab taamal Tsooru rahvamaja.

Tsooru kaupluse ukselt vaadatuna jookseb tee vasakule Antslasse, paremale Võrru. Keskel on näha kruusatee parki. Teeviitade taga on näha paaris kasvavad lehised, mis on iseloomulik Tsooru mõisapargile. Tsooru park on istutatud kindla plaani järgi, millest praegu on järele vaid mõned elemendid: paljud üksikult suureks kasvavad puud on istutatud kahekaupa, pärnad aga nii, et nende võrad moodustavad kokku ühe terviku. Kui seista Tsooru kaupluse ees, siis pargi poole vaadates on kohe ees kaks ilusat lehist, väga võimsad paaris lehised on ka rahvamaja ja mõisaaida

Veidi eemal paremal mäenõlval on näha väga kaunis kaheharuline pärn, mis vajab puuabi – ülalt harude kokkusidumist. Seni on puu hävimisest pääsenud seetõttu, et asub teiste kõrgete puude vahel, mis ei lase tuuleilidel möllata. Kuuse kõrval on teinegi väga kõrge ja sirge tüvega pärn (33,4 m), mis ei mahtunud lähivaates pildile. Loodan, et vallavalitsus tellib ka sellele auväärsele kaunitarile puudoktori (arboristi) koduvisiidi, kes seob kõrgelt harud kokku. Nii on tehtud paljude puistete pärnadega. Pilt on tehtud 26. mai 2016.

vahel. Üldse on pargis kolme võrakujuga lehised. Seedermandide paarist on alles vaid üks, teine saeti sealaua kõõgi kütteks. Minu lapsepõlves sai neilt korjatud kähkisid, kus sees olid kohviova suurused väga maitsvad pähklid. Kui jalutada poe juurest rahvamaja poole, siis paremat kätt tee ääres on näha võõrpuuliik – pennsylvania saar. Puud istutati kolhoosi ajal ja näevad praegu lihtsalt kole-dad välja. Panen imeks, et need kolepuud jäid parkide raamatu dendroloogidele silma, Eesti kõige kõrgemaid pärnasid ei pannud nad aga tähele. Kutsun puudesõpru Tsooru parki, heatahtlikul ja asjatundlikul silmal on, mida näha ja imetleda.

Tsoorust pärit baltisaksa nooruk Vabadussõjas

Pildil taga vasakul seisab Heedo talu uus(vana) omanik Kay Nicolaus, tema kõrval Kalle Nurk. Ees seisavad Kay tütar Lea ja abikaasa Beate ning Kalju Kuusik. Tagaplaanil on näha Heedo talu häärber, ümbrus on võssa kasvanud, naadimeri ulatub seisjatele võni.

(Algus 5. lk)

Kas Heedo või Heddo?

Tähelepanelik lugeja on kindlasti märganud, et sakslane kirjutab oma talu nime Heddo, mis on kohalike inimeste silmale ja kõrvale väga võõras. Võrumaal on Heedo (Heedu) nimelisi kohti veelgi, nimes pikalt hääldatavad e-d lausa paitavad kõrva. Kay ei hoolinud minu selgitustest, arvata-vasti ka Antsla vallaametnik ei pannud ebakõla tähele. Siinkohal arvan, et sakslase jäikusel on sügavamad põhjused: baltisakslased elavad ikka veel oma aastasadu kujunenud kultuuriruumis. Heddo nimi on vaid mugandus saksakeelsest „unser Gut Hedau“, millest kramplikult kinni hoitakse. Kõnesolevaid mälestusi lugedes liigud nagu välismaal: kõik eesti kohanimed ja loodusobjektid on saksapärase

nimedega, isegi Mustjõgi on Schwarzbach. Kasutades praegust moekat kõnepruuki tuleb nentida, et Roosiku küla noored baltisakslased püüvad edasi oma ajaloolises mullis.

Järelsõna

Siinkohal on lühendatud kujul toodud lugeja ette üks peatükk Peeter Lastingu raamatust „Jutustusi Vabadussõja sündmustest minu kodukohas“ (november 2021). Kuid see käsitleb vaid lühikest perioodi Heedo talu peremehe Nicolai Klawani mälestustest.

Kirjastus Grenader on just ilmutanud raamatu Nicolai Klawani „Baltisakslase mälestused“ (juuni 2022).

Selles raamatus on tõlgitud mälestuste see osa, mis sai 1939. aastal Eestist lahkunud Nicolai Klawani. Temast sai kõrge SS-i

ohvitser ja Stutthofi koon-duslaagri „töötaja“. Neis mälestustes on isegi juttu ühest laagrivangina viibinud Tsooru kaitseliitlasest. Nicolai Klawani pikk elu on ilus ja samas kohutav näide, kuidas ka kõige raskemates oludes saab jääda inimeseks. Mõlemat raamatut saab soovi korral tellida e-poest, kätte saab Omniva postipunktist või pakiautomaadist.

Turismireis Norra kuningriiki läks igati korda

Kalle Nurk

Lisaks turismifirmadele on Võrumaal mitu hakkajat inimest, kes komplekteerivad ise grupi kokku. Üks selliseid on Võrumaa Talupidajate Liidu tegevjuht **Marika Parv**, kes nakatus reisikorraldusse juba Kodukandis tegutsedes. Võrumaa talupidajatega algasid õppereisid 2009. aastast ning praeguseks on neid kokku olnud üle neljakümne. Marika ütleb, et reisida tahaksid kõik, kuid talu on juba selline, et vaba aega napib.

Antsla vallas elav **Anne Uppin** liitus esimest korda Marika eestvedamisel reisiga Rootsi, kui 2011. aastal premeeriti Võrumaal Aasta talu tiitliga tema Kõretsijüri talu ja kingiti tasuta turismireis kahele. Anne meenutab, et tol korral puudus ka temal vaba aeg välisreisile sõitmiseks. Marika aga ei jätanud jonnki ja veenis tema ümber. Kui juba näpu annad, siis enam ...

Reisilt tagasi, hakati kohe kavandama järgmise aasta sõitu. Nii said Võrumaa talupidajad varakult oma töid-tegemisi planeerima hakata. Et sõit taskukohasem oleks, kirjutati projekte. Tasapisi hakkas aga PRIA-st saadav toetussumma vähenema kuni 2016. aastal üldse ära lõppes. Kihk ilma näha oli aga juba nii suur, et aktiivsemad otsustasid jätkata reisimist nüüd juba turismifirma abil. Initsiatiivi võttis enda kanda Anne Uppin Kraavi külast, kel paras turismireiside korraldamise kogemuste pagas olemas.

Sellesuvine Norra reis, oli Annele juba 15. kokkupandud grupp. Anne räägib, et reisi kuulutamisest ei piisa. Vaja on pidevat helistamist ja veenmist. Eriti raske on kokku saada pärast koroona laialdast levikut. Nii mõnigi planeeritud reis tuli ära jätta või ümber mängida. Teiseks takistuseks oli Ukrainas puhkenud sõda. Sõda tõmbas kriipsu nende Rumeenia-Bulgaaria minekule, õnneks mängitigi ümber vaid paari kuuga igati turvalisem koht Norra.

Jaanipäeva pidustused selja taga, lahkutigi Eesti kõrvetava päikese alt jahedasse ja vihmasesse Norra kõrgmägedesse. Et kallihinnalised Norramaal võimalikult odavalt palju näha, võeti toiduained kodunt kaasa ja hoiduti luksuslikest ööbimiskohtadest. Suurte reisikogemustega giid **Haimar Sock** sõnas reisi lõpus, et nii laheda reisiseltskonnaga pole ta varem kokku puutunud. Grupi liikmed olid nii kokkuhoidvad. Igaüks püüdis omalt poolt millegagi kaasa aidata.

Vaevalt jõudis buss Antsla valla piirest välja, kui **Erma Kallasse** oma akordioni lahiti tõmbas. Muusikat ja laulu jagus kõigiks päevadeks nii söögi alla kui pealegi. Bussis oli teinegi pillimees **Üllar Saarniit**, kes Ermale puhkust andis. Aega ei raisatud söögikohtade otsingutele. Sobival

ajal sobivas peatuses tehti bussiluugid lahti, lahtivõetav laud täideti kaasavõetud toiduga ja nõnda ümber laua rahulolevalt nohisedes kõhtu täideti. Peagi kujunes välja seltskond söögivalmistajaid. Kui ööbimiskohas esimesena jagati välja toad bussijuhtidele, siis teine eelistus kuulus kokkadele. Väär on muidugi arvata, et nemad mugavustega üle kallati. Nemad said koha, kus kõige paremini süüa sai teha ja kus ka sööjad said koguneda. Võib ette kujutada, millise vati nad said. Ja ometi tehti seda vabast tahtest, mõnu ja huumoriga.

Suurem osa ajast elatigi bussis. Mõnikord kulus ühest vaatamisväärsest kohast teise sõitmiseks 7-8 tundi. Haimar oli reisi kokku pannud nii, et võimalikult palju näha saaksime. Ta arvas, et mõne tavalise turismireisi ajal oleks samade päevadega nähtud poole vähem. Reisile andis juurde seegi, et kõrgmägedesse jõudes säras taevas päike, mistõttu vaateplatvormidelt avanesid võrratud vaated kaugustesse.

Mida kõike Norras nähti, on raske lugejale edasi anda. Seda kõike peab oma silmaga nägema. Lisaks paljudele piltidele, mida igaüks püüdis oma nutitelefoni võimalikult rohkem salvestada, valmis reisist ka film ja laul. Kogu reisi jäädvustas filmilindile loo kirjutaja Kalle, laulusõnad koos muusikaga põimis ühtseks tervikuks Erma.

Mõnus Võrukeste reisiseltskond saab uuesti kokku mõnel pimedal sügisõhtul, kui vaatame koos minu tehtud videofilmi. Erma sulest tulnud luulevormis reisikiri on aga juba valmis.

Anne Uppinil oli Norra reis viietestkümnes, mille seltskonnaga ta komplekteeris. Pildil on tagaplaanil näha silt „Norra EKRE”. Mida „ekre” norra keeles tähendab, seda me unustasime küsida.

Erma Kallasse on inimene, keda jagub kõigjale. Kõike mida ta ette võtab, teeb ta pühendunult ja hingega.

32-liikmeline turismireis Norrasse vältsas 25. juunist kuni 3. juulini 2022. Reisi kokku pannud ja giidiks olnud Haimar Sock nentis, et nii vahva seltskonnaga pole ta veel koos reisinud. Esireas vasakult teine nende ridade autor ja reisi videofilmi tegija oma kaameraga. Fotod: Kalle Nurk

NORRA REISILAU 2022

*Lõppenud on päevad kui me Norras sõitsime
hinge sellest hetkest on vaid jäänud nukker viis.
Kuid ei selle pärast meelt ma heida iial,
kuilap reisin edasi, sest elustiil on see!
Sa seda tea ja meeles pea,
et viimne reis ei ole see!*

*Oo, Norra, oo Norra
ma seda küll ei tea,
kuis igatsen su loodust veel
on imeline see!*

*Värvilised bussid teineteise kõrval,
laagripaiga leidnud eemal mäe nõlval.
Sädelevad liustikud ja mägijärved
kirjaks muudavad meie tuhmid elulõngad.*

*Tantsida võib muredestki kaugelt mööda,
tahab naerda kui ka nutta mõnikord veel pillgi.*

*Tuleb erinevaist vaateist kauneim tee
ning ei maksa meile kuigi palju see.
Saja mäe ja oru taga, tuhat õnnelootust magab,
löpeb värvilistel bussidel kord rännutee.
Läbi selge silmapiiri, keset kuldseid päiksekiiri,
löpeb rohelisel „draakonil” kord tee.
La- la- lam...*

*Laevad, praamid, majad- mökid, taade-riide-
raa padjad, tekid, pudrupotid, taaderiide-
raa. Mannakreem meil Norra moodi
maitses hästi igat moodi.
;:Kiitkem Annet, Astat, Viivit
kogu kokaseltsi tiimi;:*

*Haimar Norras palju käinud
tütar kohad kätte näidand.
Reisi hästi korraldanud
toad ja majad välja valind
;:Hõissa, Haimar, reisi juht
Palju jõudu, tervist just!;:*

*Norras heinad loogu aetud
turiste teedel lambad oot' vad.
Siin ja seal on vihmasajud
metsad, jõed ja kaljud suured.
;:Norra eriline maa,
tihti sinna sõita ei saa!;:*

*Meie reisel päike paistis,
palju vett ka jões läikis.
Ookeanis mõõn nii suur
Ei Atlandilt me kala saan' d.*

*Erma-Üllar pilli mäng' vad, kortsul lõõtsa sirgeks
tõmb' vad
Rahvas rõõmus, nalja heit' vad, kaubandusest
asju ost' vad.*

*Bussijuht Tarvo, Andrus
rooli kindlalt keeravad
buss on puhas, kord on majas
Kõik on korras nagu Norras!*

*Sõit käis mäe all ja peal, fjordi all ja fjordi peal.
tunnelid ja sillakesed, lumi, vesi, kaljud, kosjed.*

*Serpentiinid, mägteed,
äreavad on meeled need.
Bussijuhtid vagurad
rahustavat muusikat kuulavad.*

*Mäed ja orud, kirikud, liustikud ja kanjonid.
Kiitkem ikka bussijuhte, kiitkem ilma, kiitkem
ennast!*

*Spordiradadel me seigeln' d
Vaasalopet, Lillehammer.
Olen käinud, olen näinud
veidi Norramaakest väisan' d.*

Siiski koju igatsen, oma väikest Eestimaad!

*Mu isamaa armas, kus sündinud ma
;:sind armastan ma järjest ja kiidan lauluga;:*

*Oo, Norra, oo Norra,
ma seda küll ei tea,
kuis igatsen su loodust veel
On imeline see!*

3. juuli 2022

Kuplee kirjutas ja laulis Norra reisi viimasel päeval Erma Kallasse

Tüssen tak! Tuhat tänu! Armas reisikaaslanel! Kupleed lugedes oled sa õnnelik ja oma mäestustes taas Norramaal! Ja uuesti õnnelik koos Kalle reisifilmi vaadates.

Antsla vallas on üks ujumiskoht uhkem kui teine

Kalle Nurk

Meedias on avaldatud Antsla vallavalitsuse teade Tsooru küla ujumiskoha valmimisest. Uudis vallandas tsoorulastes mitmesuguseid emotsioone. Suurem osa rõõmustas, et nüüd on otse ukse ees oma küla ametlik korrastatud supluskoht. Tsoorus on selle järvele puudust tuntud juba aastaid. Kel oli võimalus, sõitis kuumal suvepäeval ujuma Rõuge või Tamula järvele. Oli ka neid, kes kasutasid enda jahutamiseks ja veemõnude nautimiseks Tsooru kolhoosi poolt rajatud liivaranda. Seda värskendasid korra V-klubi mehed, kuid viimastel aastatel on sel lastud kõrkjatesse kasvada. Vanemad tsoorulased teavad, et endisajal käidi rohkem ujumas Ähijärve ääres.

Vallal puudub kindel tegevuskava supluskohtade rajamisest ja korrashoiust. Ja kui see ongi, siis pole seda kusagil laiemalt tutvustatud. Üldteada on, et valla maal elavad korralikult välja ehitatud ujumiskohad Nääsmõisa, Boose, Vana-Antsla, Uhtjärve ja Ähijärve ääres. Ujumiskohtade eest vastutab valla keskkonnaspetsialist Liana Neeve. Järgnevas teeb Külalet ülevaate kõigist Antsla valla ujumiskohtadest. Kõik fotod on teinud Kalle Nurk 7. juulil 2022.

Nääsmõisa ujumisrand asub otse Antsla linna külje all. Vallavalitsuse poolt Nääsmetsa järve äärde rajatud ujumiskoht oli esimene samm selles suunas. Toona räägiti isegi sinna rajatavast rannapromenaadist, mis oleks olnud ka asja loomulik käik. Kahjuks on need plaanid jäänud teoks tegemata. Ujumiskoht on jäänud isegi ilma vettehüppe sillata, mis kurvas- tab kõiki Antsla poisikesi. Kus Antsla rahvas praegu ujumas käib, pole teada. Et seda kohta vähe kasutatakse, näitab asjaolu, et liivarand on rohtu kasvanud. Kuigi Nääsmetsa järve ääres olev ujumiskoht asub üpris lähedal maanteele, on seda siiski möödasõitjal raske märgata. Tee äärde pole paigaldatud ujumiskohale suunavat märgist, kuid seada jõuab veel teha. Koht pais- tab siis kultuursem.

Ujumiskoha märgis puudub ka Vana-Antslas, aga sealt juba märkamata mööda ei sõida. Maantee ääres on kohe parkla, mida rannast eraldavad suured maakivid. Ujumiskoht ise on rikkalikult sisustatud atraktsioonidega: rannas on istepingid, puukujud, lastele kiiged, stend päästerõngaga, riietuskabiin ja tualett. Eriti torkab silma vettehüppe platvorm. Seda, et rahvas on ranna omaks võtnud, võib märgata kuumadel suvepäevadel. Vana-Antsla ranna võiks vallavalitsus eeskujuks säätida teiste supluskohtade sisustamisel. Siinkohal on paras meelde tuletada, et Vana-Antsla ujumiskoht on rajatud tookordse riigikogulase Oudekki Loone valimislubadusena. Vana-Antsla rand paistab igast küljest suurejooneline.

Märkimisväärselt avar ja samas kodune on valla poolt Boose järve äärde ehitatud ujumiskoht. Pilku köidab nii ilus vaade järvele kui ka järve ulatuv sild. Rannaavarust on omajagu ja puidust nikerdatud istepinkki olemas. Koble keskusest ujumise kohale suunav teeviit on omal kohal vajalik. Randa piiritleva põõsarivi taga on veelgi suurem puhkeala, kuhu saab ka autot parkida. Seega tööline puhkeala! Kõike seda ilu ja luksust jääb varjutama poole kilomeetrine autosõit, sest kruusatee on konarlik ja auke täis. See tee vajaks küll mõnda kruusakoormat ja teehöövliga ülesõitmist. Loodame, et kunagi laheneb seegi probleem, sest ujumiskohta eest ja teede eest vastutavate ametnike kabinetid on vallavalitsuses üpris lähestikku.

Uhtjärve ujumiskoht on tegelikult vaid üks osa suuremast järveäärsest puhkealast.

Urvaste kiriku juurest suunab teeviit 800 meetri kaugusel asuvale Uhtjärve puhkealale. Puhkekoht asub Urvaste kirikukoguduse maal, mida majandab vallavalitsus. Sinna sõidetav tee kenasti läbitav. All orus on suur parkla, laululava ja ujumiskoht, kus saab isegi rannavõrkpalli mängida. Ka on olemas nii istepingid kui ka lauakesed. Eks urvastelased siin oma suvepidusid peagi.

Tsooru ujumiskoha säravvalge liiv püüab kõigi möödasõitjate pilku. Tsooru ujumiskoha rajamiseks on Liana Neeve arvatavasti eeskujuks võtnud Uhtjärve ujumiskoha. Võib-olla eksitas umbusklikke vallakodanikke Liana Neeve väljütlemine, et Tsooru ujumiskoha rajamise kulutused on omavahel seotud Uhtjärve ujumiskohale tehtud kulutustega. Uhtjärvele

sarnase ranna väljaehitamiseks planeeritud 15 000 eurot paneb iga mõtlema inimese kahtlema. Kahjuks pole Liana tsoorulastega avalikult nõu pidanud rajatava ranna üle, rahvas pole saanud oma sõna sekka öelda.

Ähijärve ujumiskoht on kodune ja mõnus. Sillakese lõpus võiks olla veel redel, kust on hea sügavasse vette minna ja välja ronida. Ja mis kõige tähtsam – selle ehitamine on odav ja lihtne. Antsla valla praegused ujumiskohad on mõneti toretsevad (lumivalge liiv kohale veetud!) ja kallid. Rahva rahaga võib ju laiutada, kuid kas rajatud plaadid ka oma otstarvet täidavad, selles tuleb kahelda.

Antsla valla ujumiskohtade probleemidest

Eespool toodud ülevaates on juttu kõigist valla ametlikest ujumiskohtadest, neist igaühe rajamiseks on välja antud maksumaksja raha. Kuid kas seda kallist raha on ka otstarbekalt kasutatud, selle üle tasuks mõelda. Pealegi nõuab nende korrashoid igal aastal teatud summa.

Terviseameti poolt on välja töötatud nõuded supelrandadele, supluskohtadele ja suplusveele, mis on vastu võetud sotsiaalministri 03.10.2019 määrusega nr 63.

Supluskoht – veekogu või selle osa, mida kasutatakse suplemiseks ja sellega piirnevat maismaa osa, mis on tähistatud üldsusele arusaadavalt.

Suplusvesi – Suplusveeks nimetatakse aga supluskohana tähistatud veekogu vett, mis on suplejate üheselt arusaadaval viisil tähistatud ja eraldatud, näiteks praktikas levinud veepinnal nähtavate poidega.

Avalikkuse teavitamine – supluskohas peab olema suplejatele nähtavas kohas info suplusvee kvaliteedi ja supluskohta valdaja kohta ning viited allikatele, kust on võimalik leida lisa infot. Terviseamet avalikustab oma koduleheküljel avalike supluskohtade nimekirja, lisaks annab infot ka suplusvee kvaliteedi kohta.

Sotsiaalministri määrus nr 63 alusel ei nõuta enam avalike supluskohtades riietuskabiinide, tualettruumide ja prügiurnide olemasolu, kuid jätkuvalt peab rand olema heakorrastatud kogu hooaja jooksul. Muudatusega antakse kohalikele omavalitsusele või ranna omanikule rohkem võimalusi, kuidas ise teenust organiseerida ja osutada. Määrus tekitab ülerigilise elava arutelu, arvatavasti on Antsla vallavalitsuse ametnikud kõigi üksikasjadega kursis.

Kuna tutvusin kõigi Antsla valla ujumiskohtadega ja tegin palju fotosid, sattusin juttu ajama ka mõnede kohapealsete elanikega ja parajasti rannas viibivate inimestega. Tuli välja, et Tsooru ujumiskoha avamine kergitas vallakodanikes mitmeid küsimusi. Nii näiteks Martin Antslast soovib teada, kas kunagi on lootust ka Antslas järve korda saada? Pea kõik ümbruses

asuvad järved on ilusti korras, aga valla keskuse järve nagu pa'amülgas. Tema küsimust toetab Koit pahameelega, et valla oma linna rahvas peab käima kuhugi kaugemale ujuma, kui meil endil on suur järve olemas. Mõeldud on Nääsmõisa järve.

Oleme jõudnud ringiga algusesse. Martin ja Koit on saanud ka avaliku vastuse, kus teavitatakse, et vallavalitsus on Nääsmõisa järve osas alustanud uuringute tegemisega, mille käigus valmib projekt järve puhastamiseks ja ranna rajamiseks. **Kas ei oleks pidanud uuringut ja projekti tegema ka enne Tsooru ujumiskoha rajamist?** Ehitusspetsialist Ester Hommik ja keskkonnaspetsialist Liana Neeve teavad väga hästi, et uude üldplaneeringusse on sisse kirjutatud rajada Tsooru paisjärve äärde perspektiivne veekoguäärne puhkekoht. Puhkeala all mõeldakse üldplaneeringus maa-ala puhkamiseks, virgestustegevuseks ja mitmesugusteks vaba aja veetmise võimalusteks. Praegune rajatud Tsooru ujumiskoht võimaldab kõigest rannas päikest võtta ja ennast vette kasta. Seda kõike on vähe ka Antsla linna Nääsmõisa ujumiskohas.

Tsooru elanikega vestedes selgus, et ka siin on vajalikud uuringud tegemata ja veeproovid võtmata. Millal järve puhastati, seda keegi ei mäleta. Paisjärv rajati kolhoosi ajal lohakalt ja räpakalt: tulevaste järvepõhja ei puhastatud ega süvendatud, mistõttu vee paisutamisel tekkis ülesvoolu suur soine ja võsastunud ala, mis ulatub Tsooru-Antsla maantee piirist lõpus. Järveäärsete talude elanikud siiski mäletavad, et kolhoosiaja lõpul ühel talvel osaliselt süvendati ülesvoolu jäävat madalat järveosa. Kui järvevesi oli ujumiskoha ehitamiseks alla lastud, oli näha, kui halvasti seisus on paisjärve põhi: aastakümnete jooksul on siia sattunud (visatud) igasugust risu ja prahti. Nii peavadki tsoorulased ütleva nagu Antsla elanikud Nääsmõisa järve kohta ebatsensuurset – üks suur pa'amülgas.

Pildil on roovee kaev pärast paisu, kuid nagu pildilt näha, on see kuiv. Pilt on tehtud 25. juulil 2022.

Kõiki vaevab aga küsimus, kuidas jõuab kortermajade roovesi bioloogilise puhastamise tiikidesse. Kortermajad asuvad tuuleveski juures nn Mustamäel ja Tsooru keskuses poe taga.

Järveäärset teed mööda liikudes on näha, kuidas roovee settekaevude kaaned märgivad roovee trassi, mis lõpeb otse vee piiril oleva settekaevuga. Teisel pool paisu (tuletõrje veevõtukoht) on kaks suurt roovee settekaevu, kuid need on kuivad. Kuhu kadus roovesi, kas see jõuab üldse biopuhasti tiikidesse? Küsimusi kui palju! Täiesti võimalik, et elanikel pole teavet roovee liikumisest ja et hirmul on suured silmad, siis vajab asi selgitamist.

Kõik, kellega vestlesin, palusid, et valla keskkonnaspetsialist selgitaks asja ja tuleks esinema Tsooru keskuse rahvale. Kaasas olgu tal ka Terviseametist saadud veeproovide näidud, mis lubavad järvele ujumiskohta rajada.

Väljaandja:
MTÜ Tsooru Koidukiired
Toimetaja: Kalle Nurk
e-post: antsla.kulaleht@gmail.com
Järgmine Külalet ilmub kahe kuu jooksul.